

7. Данюк В.М., Чернушкіна О.О. Грейдинг у системі управління персоналом / В.М. Канюк, О.О. Чернушкіна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №4. – С.70–73.
8. Запорожан Л. Зарубіжний досвід оплати праці за грейдами / Л. Запорожан, В. Барабан, М. Запорожан // Економічний аналіз. – 2011. – Випуск 8. – Частина 2. – С.155–157.
9. Оприлюднення експрес-випусків Держстату у 2011 році. Модифікація: 06.01.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Синяєва Л.В. Порівняльний аналіз динаміки реальної та номінальної заробітної плати в Україні // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. – 2012. – № 1(17), Т.2. – С.145–157.
11. Українці стали однією із найдешевших робочих сил у Європі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/ukrayinci-stali-odniyeu-iz-naydeshevshih-robochih-sil-u-yevropi.html>.
12. Шангіна Л. Кадри не вирішують / Л. Шангіна // Світ у 2012. – С.143.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ШЛЯХОМ ІНТЕГРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Волошенюк В.В., асистент

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», Україна

Визначення множини суб'єктів, зацікавлених та причетних до процесу природокористування, зокрема, його раціональності, є підставою для перегляду не лише внутрішніх, але й зовнішніх організаційних засад господарювання. Забезпечення раціонального та економічно доцільного природокористування гірничодобувного підприємства пов'язується із удосконаленням форм його взаємодії із зовнішніми зацікавленими суб'єктами та їх групами.

Для визначення організаційних форм забезпечення стратегічних еколого-економічних результатів діяльності природокористувачів проаналізуємо переваги та обмеження способів інтеграції зусиль зацікавлених суб'єктів. До найбільш поширених форм організації взаємодії зацікавлених суспільних суб'єктів відносять: профільні об'єднання за видами економічної діяльності (асоціації, союзи тощо); міжгалузеві об'єднання (кластери), утворені на базі науково-технічних парків або інших структур; приватно-публічне партнерство (концесія; приватна фінансова ініціатива).

Утворення кластерів пов'язано з підготовкою та підписанням угод (меморандум) між різними зацікавленими сторонами. Етап планування спільної діяльності вважається найбільш відповідальним, яким закладається підґрунтя та характер взаємодії (форми, ризики, гарантії тощо) учасників проекту. Такі процеси набувають поширення в Україні, насамперед, в сфері експлуатації природних ресурсів, конкурентоспроможних на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також таких, які покладені основу національної безпеки. Наприклад, створення енергетичного кластеру потребувало узгодження інтересів представників науки, влади, промислових підприємств, енергозберігаючих і енергогенеруючих компаній [1]. Для проведення процедури підписання меморандуму обрано розширене засідання Ради Західного наукового центру НАН України на базі Хмельницького національного університету. Отже, представники цих сторін намагатимуться отримувати власні економічні результати при сприятливій спільній справі.

Формування кластеру передбачає укладання з державою договору про розподіл продукції, а також визначення інтересів зацікавлених сторін: промислових, логістичних, наукових, освітніх та інших організацій тощо. Ризик утворення кластерів пов'язаний з адміністративними процедурами, визначеними державними нормативними документами: тривалі строки узгодження окремих рішень; високий рівень бюрократії при видачі дозвільних документів. Позитивним чинником для інвесторів в питанні затвердження економічної стратегії, спрямованої на використання потенціалу кластеру, є ініціатива Міністерства економіки України з удосконалення на вищому законодавчому рівні (Верховна Рада України) нормативних положень про розподіл продукції, надрокористування і інноваційну діяльність [2].

Формування кластерів залежить від ініціативи окремих сторін та/або обраної політики держави в сфері утворення таких об'єднань. Заходами сприяння держави до кластеризації можуть бути: надання дослідницьким структурам обладнання, технологій та фінансової допомоги; стимулювання використання регіональних ресурсів шляхом підтримки венчурного бізнесу та нових видів економічної діяльності; сприяння кооперації наукового та бізнесового середовища економічними важелями; стимулювання приватних інвестицій в дослідницьку сферу [3]. Не менш важливим є дотримання принципу відкритості інформації, що дозволить приймати оптимальні рішення та захищати інтереси груп, які не приймають безпосередньої участі у видобутку та перетворенні природних ресурсів, але мають право контролювати хід процесу, його показники. Показовим є Меморандум про гарантований доступ до інформації та суспільний контроль укладений Міністерством екології та природних ресурсів України та 22-ма суспільними природоохоронними організаціями, які входять до суспільної ради названого міністерства [4]. Цим документом виконавчий орган державної влади бере на себе зобов'язання стосовно забезпечення контролю раціональності видобутку природного ресурсу, виходячи з національних потреб у власних енергетичних ресурсах: проведення постійного екологічного моніторингу, проведення державної й незалежної екологічної експертизи об'єктів і споруд з видобутку сланцевого газу; гарантування прав громадськості на ознайомлення із проектною документацією й проектом оцінки впливу на навколишнє природне середовище; обов'язковості повних, своєчасних відповідей на всі запити. Ці питання є важливими, оскільки технологія видобутку неоднозначно оцінюється експертами за критерієм безпеки для довкілля та населення, а обсяг потенційних інвестицій в освоєння родовищ може досягнути 57 млрд грн [5].

Забезпечення раціональності використання природних ресурсів обумовлено їх важливістю для виживання людини та економічної діяльності суспільства. Складність відносин між природокористувачами та природні ризики, що змінюють ресурс, обумовлюють втручання держави в ці процеси. Доцільність кластерного підходу при вирішенні проблем окремого природного компонента визначається тим, що він залучається суб'єктами господарювання різних видів економічної діяльності, які визначають інтенсивність споживання та забруднення природного ресурсу. Тому, централізація управління природними ресурсами переслідує стратегічну мету забезпечення відповідної безпеки держави для виконання якої необхідно формувати групи зацікавлених осіб для інтеграції їх потенціалу стосовно усунення (запобігання) спільних екологічних проблем та реалізації власних економічних стратегій. Розуміння раціональності природокористування та визначення сфери відповідальності державних структур в цьому процесі розкривається в змісті цільових, комплексних, регіональних та інших програм які подаються як проекти, обмежені у часі, але фактично виконуються як процеси, залежні від багатьох випадкових подій [6]. Вихідним мотивом до утворення кластерів для координації раціонального використання природних ресурсів є вирішення конфліктів на тлі вичерпності ресурсів та екстернальних ефектів від діяльності багатьох користувачів, досягнення сталості на визначеній території [7].

Серед пріоритетних напрямків розвитку кластерів в Україні явним чином простежується галузева ознака утворюваних об'єднань [8], але не представлена добувна промисловість (виняток становить гірничошахтний напрямок). Забезпечення економічних стратегій гірничодобувних підприємств Дніпропетровської області (криворізький залізорудний басейн, Малишевське родовище ільменіт-рутил-цирконових пісків, Нікопольське родовище марганцевих руд тощо) може відбуватись в межах узгоджених інтересів суб'єктів машинобудівної, металургійної та хімічної промисловості, де партнери виступають як споживачі продукції (корисних копалин) або бізнесові партнери (постачальники обладнання, матеріалів, розробники технологій). Вважаючи на те, що діяльність підприємств зазначених видів економічної діяльності є техногенно-небезпечною, спільні заходи з екологізації матимуть нижчий пріоритет у порівнянні з економічними, що не вирішує проблем стосовно наслідків погіршення ставлення до цих підприємств як до

забруднювачів довкілля та нераціональних природокористувачів. Як наслідок, інтерес для забезпечення ефективного природокористування становить Національний інноваційний кластер «Нові технології природокористування»: транскордонний нанокластер», однак специфічної спрямованістю цього кластеру є вирішення наслідків міграції екстернальних ефектів між сусідніми державами.

Отже, досягнення сталого суспільного розвитку передбачає, насамперед, ініціативу національного рівня: розробку державної програми кластеризації з визначенням пріоритетних видів економічної діяльності, які забезпечуватимуть досягнення вагомих збалансованих соціально та економіко-екологічних результатів. Це надасть можливість інвесторам визначити коло видів економічної діяльності, які позитивно сприймаються суспільством в найближчій та дальній перспективі.

Іншою формою об'єднання зусиль різних зацікавлених груп є приватно-публічне партнерство (ППП) або державно-приватне партнерство (ДПП). В тексті українських законодавчих документів, регулюючих правові відносини партнерів, використано поняття державно-приватного партнерства замість розповсюдженого в інших країнах поняття публічно-приватного партнерства. В більшості досліджень та методичних розробках ці поняття ототожнюються. Державно-приватне партнерство визначено як співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору. Перелік видів економічної діяльності в яких доцільно застосовувати PPP є достатньо великим та орієнтованим на використання національної мінерально-сировинної бази, інфраструктурну розбудову, утилізацію відходів, енергетичну безпеку, культуру, рекреацію тощо. Екологічні та соціальні проблеми, вирішення яких за рахунок державного сектору є неможливим, потребують приватних підприємницьких ініціатив, які можуть забезпечити достатнє фінансування, ефективне управління проектом та експлуатацію утворених об'єктів. В основі таких проектів покладений принцип синергії, коли існуюча система створення та управління об'єктом є неефективною (держава), тому виникає потреба в перетворенні цієї або утворення нової системи з принципово новими характеристиками (потенціалом, ефективністю, результатами).

Головним обмеженням інтегрованих інвестицій є їх безпека для двох сторін (приватної та публічної), а це ґрунтується на відносинах між особами та організаціями, зорієнтованих на утворенні найкращих умов для життя людини. Найбільш важливим аспектами масштабних PPP є [9]: фінансова привабливість проекту; цінність для всіх зацікавлених сторін (підстави для соціально-економічного розвитку й екологічної безпеки території, за умов інвесторами отримання очікуваної норми прибутку); прозорість і справедливість процесів, пов'язаних з проектами PPP; безпека трансакцій в умовах економічних змін (гарантії з боку уряду країни); гнучкість – спрямованість на різні сфери публічних послуг; високий рівень професійної підготовки керівників проектів PPP; справжнє партнерство – поділ ризиків та прибутку між сторонами угоди (органи влади та приватний інвестор).

Тому, розробка та впровадження публічно-приватних проектів потребує координації діяльності учасників та попереднього визначення правил формування договірних відносин. Організаційно-правові засади взаємодії державних та приватних партнерів та основні принципи публічно-приватного партнерства на договірній основі визначено наступними нормативними актами Верховної ради України, Кабінету Міністрів України, окремих міністерств та органів місцевого самоврядування. Більшість нормативних актів в зазначеній сфері прийнято в період 2010–2012 рр., що свідчить про зацікавленість державних структур в залученні приватного капіталу для ефективного управління об'єктами, які належать державі та територіальним громадам. Зокрема, Закон України «Про державно-приватне партнерство», Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації здійснення

державно-приватного партнерства», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання державної підтримки здійсненню державно-приватного партнерства», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання приватним партнером державному партнеру інформації про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства», Закон України «Про угоди про розподіл продукції», Закон України «Про концесії». Діючим законодавством передбачена можливість широкого кола форм організації державно-публічного партнерства. Серед найпоширеніших форм можна відзначити їх взаємопов'язаність, наприклад модель аутсорсінгу реалізується через державні закупівлі. Вибір форми ППП здійснюється на підставі рішення зацікавлених сторін з урахуванням діючого законодавства. Пошук, розвідка родовищ корисних копалин загальнодержавного значення та їх видобування визначена як сфера дії ППП, але ці види діяльності також підпадають під дію Закону України «Про угоди про розподіл продукції». Як вже зазначалось, проекти ППП в гірничодобувній діяльності не набули поширення. Винятком є концесійні угоди 2011 р. стосовно підприємств «Свердловантрацит» і «Ровенькиантрацит», передані в експлуатацію ТОВ «Донбаська паливно-енергетична компанія», яка зобов'язується інвестувати в 2012–2016 роках становить до 6 млрд грн. Фахівці вказують на відсутність в Україні офіційної статистики стосовно проектів ППП та відмінності між методикою Світового банку та національним законодавством щодо тлумачення ППП, що в цілому не дозволяє віддзеркалити реальну ситуацію [11].

Відносно нетривалий строк поширення публічно-приватного партнерства в Україні обумовлює поточні недоліки його розвитку [11–12]: складність процедур узгодження рішень ініціатив приватного партнера державними структурами; складність отримання державної фінансової допомоги приватному партнеру (прийняття рішення після початку реалізації проекту); багатоієрархічність законодавчого управління ППП; високий рівень бюрократії в сфері державного управління; дублювання функцій та суперечності між органами влади; недостатність професійних та вмотивованих кадрів в державних структурах; відсутність механізмів залучення громадськості до вирішення питання про заснування ППП, вибору його форми та терміну дії.

Наведені та інші недоліки обумовлюють найбільш поширені причини розірвання відносин суб'єктів публічно-приватного партнерства: законодавчі зміни: розірвання концесійної угоди на будівництво та експлуатацію автомобільної дороги Львів-Броди з причин фактичного невиконання умов угоди: серед перешкод – зміни у національному законодавстві про концесії та невиконання умов договору іншої концесії; комерційні ризики однієї сторони: затримка у проведенні конкурсу на будівництво автомобільної дороги, що виникла внаслідок відсутності державних гарантій завантаженості дороги та покриття вартістю проїзду витрат на будівництво та/або експлуатацію дороги (ризик Державного бюджету); ділова етика та довіра до партнера: розірвання домовленостей про видобування вуглеводнів на континентальному шельфі Чорного моря на основі угоди про розподіл продукції. Підстава – скасування Міністерством екології та природних ресурсів України спеціального дозволу на користування надрами, наданого суб'єкту діяльності [12]. Отже, метою законодавчого забезпечення ППП є досягнення балансу інтересів держави і приватного інвестора, що формуватиме правову інвестиційну привабливість взаємодії з державним партнером та усунуватиме підґрунтя для виникнення ризиків.

На підставі узагальнення законодавчо-інституціонального забезпечення публічно-приватних проектів зазначимо, що державні партнери закріплюють за собою, переважно контролюючі та дозвільні функції, визначення механізмів сприяння проектів та фінансування за рахунок держбюджету. Для підвищення рівня відповідальності державного партнера доцільно поширити персоналізовану відповідальність органів державної влади за ефективність виконання ними домовленостей, передбачених угодами партнерства. Способом запобігання конфліктам стосовно використання обмежених природних ресурсів може стати рішення щодо обов'язковості застосування форм публічно-приватного партнерства в сферах, які формують національну безпеку та сталість розвитку.

Використані джерела:

1. Перший енергетичний кластер з'явиться на Хмельниччині (від 17.11.2012.), Інформаційне агентство «Україна Комунальна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/pershij-jenergetichnij-klaster-zjavitsja-na-khmelnichchin-30439>.
2. Кластери видобутку корисних копалин з надр морського шельфу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucluster.org/universitet/klastery-ukraina/2012-study/perspektivni-napryamki-klasterizacii-vodnikh-resursiv/klasteri-vidobutku-korisnikh-kopalin-z-nadr-morskogo-shelfu/>.
3. Кластеры в развитых странах [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ucluster.org/universitet/o-klasterakh/razvitye-strany/>.
4. Екологи взяли под контроль сланцевый газ (від 23.11.2012) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sensor.net.ua/news/224983/ekologi_vzyali_pod_kontrol_slantsevyi_gaz
5. Минэкологии обещает честно добывать сланцевый газ (від 24.11.2012) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://minprom.ua/news/109737.html>.
6. Рациональное управления водными ресурсами [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ucluster.org/universitet/klastery-ukraina/2012-study/vpliv-globalizacii-na-shlyakhi-zbalansovanogo-vodokoristuvannya-okhoroni-ta-vidtvorennya-vodnikh-resursiv/racionalne-upravlinnya-vodnimi-resursami/>.
7. Організація раціонального використання морських ресурсів на основі кластерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucluster.org/universitet/klastery-ukraina/2012-study/mekhanizm-realizacii-koncepcii-rozvitku-regionalnikh-vodnikh-klasteriv/organizaciya-racionalnogo-vikoristannya-morskikh-resursiv-na-osnovi-klasteriv/>.
8. Структура кластерних систем по регіонах України (від 06.06.2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucluster.org/blog/2012/06/struktura-klasterних-sistem-po-regionakh-ukraini/>.
9. Інститут публічно-приватного партнерства. Створюємо реальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.pppinstitute.com/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D1%96%D0%BF%D0%BF%D0%BF%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%96%D1%8F/>.
10. Державно-приватні партнерства: перший досвід роботи за новим законом (від 29.12.2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rgd.org.ua/latest_project_news/derzhavno_pryvatni/.
11. Публічно-приватні партнерства: думка експертів (від 20.09.2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.auc.org.ua/news/publicno-privatni-partnerstva-dumka-ekspertiv>.
12. Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/816/>.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Гаврилюк Ю.В., магістр

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», Україна

Інвестиції відіграють центральну роль в економічному розвитку країни, вони визначають загальне зростання її економіки. Від ефективності інвестиційної політики залежать стан виробництва, рівень технічної оснащеності основних фондів підприємств, можливості структурної перебудови економіки, вирішення соціальних і екологічних проблем. Інвестиції становлять основу розвитку підприємств, окремих галузей і економіки в цілому. У сучасних умовах вони є найважливішим засобом забезпечення структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійніших механізмів соціально-економічних перетворень.

Зараз в Україні існує проблема дефіциту фінансових ресурсів. Держава не в змозі здійснювати інвестування різних сфер економіки через брак бюджетних коштів. Отже, серед проблем, які потребують негайного вирішення, одне з перших місць займає проблема нестачі інвестиційних ресурсів в економіці України та пошуку шляхів підвищення інвестиційної привабливості для їх нагромадження. Варто зауважити, що процеси економічного росту